

তিৱা জনগোষ্ঠীৰ সাধুকথা আৰু কিংবদন্তিৰ অধ্যয়ন-গৱেষণা

ড° লোপা বৰুৱা^১, গীতাঞ্জলি খাটনীয়াৰ^২

^১প্ৰাধ্যাপিকা, ^২গৱেষক ছাত্ৰী, অসমীয়া বিভাগ
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ

লোক সাহিত্যৰ অন্যতম অংগ সাধুকথাক লোক জীৱনৰ সাৰ্থক প্ৰতিচ্ছবি বুলি কোৱা হয়। অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত লোক বিশ্বাস, আদৰ্শ, চিন্তা আদি সুন্দৰ ভাৱে প্ৰতিফলিত হোৱা দেখিবলৈ পোৱা যায়। সাধুকথাৰ জৰিয়তে শিশুসকলক মনোৰঞ্জন প্ৰদানৰ লগতে প্ৰয়োজনীয় নৈতিক শিক্ষা প্ৰদান কৰা হয়। অসম তথা উত্তৰ-পূৱ ভাৰতত বাস কৰা তিৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজতো বহুতো সাধুকথা-কিংবদন্তিৰ প্ৰচলন আছে। ইয়াৰ জৰিয়তে তিৱা সমাজখন বিচাৰি পোৱা যায়। প্ৰস্তাৱিত গৱেষণা পত্ৰত তিৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহৰ অধ্যয়ন-গৱেষণা সম্পৰ্কত আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

বীজ শব্দ:

তিৱা জনগোষ্ঠী, সাধুকথা, কিংবদন্তি
অধ্যয়ন।

Article History:

Received on 30 June, 2025

Accepted on 27 August, 2025

বিষয়ৰ পৰিচয়

অসম তথা উত্তৰ পূৱ ভাৰতত বাস কৰা এটা অন্যতম জনগোষ্ঠী হৈছে তিৱা জনগোষ্ঠী। পাক-ঐতিহাসিক যুগৰে পৰা এই অঞ্চলত বাস কৰি থকা তিৱা জনগোষ্ঠীৰ লোক সকল বৰ্তমান অসমৰ নগাঁও, মৰিগাঁও, কাৰ্বি আংলং, ধেমাজি, দৰং, শিৱসাগৰ, তিতাবৰ, কামৰূপ জিলাৰ পূৱ অংশত বসবাস কৰি আছে। ইয়াৰোপৰি মেঘালয়ৰ দাঁতি কাষৰীয়া অঞ্চলতো বহু সংখ্যক তিৱা লোক বসবাস কৰি আছে। তিৱা ভাষাত 'তি' মানে পানী আৰু 'উৱা' বা 'ৱা'ৰ অৰ্থ উদ্ধাৰ কৰা। অৰ্থাৎ পানীৰ পৰা অহা বা পানীৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰা মানুহ।^১ তিৱা জনগোষ্ঠী ৰূপে পৰিচিত এই লোক সকলক পূৰ্বতে 'লালুং বুলিয়েই কোৱা হৈছিল। খাছিয়া আৰু জয়ন্তীয়া সকলে তিৱা সকলক 'লালুং' আৰু কাৰ্বিসকলে 'লাংলুং' বুলি কয়। 'লাং' শব্দই পানী আৰু 'লু' শব্দই পানীৰ ঠাইৰ সন্তানক বুজায়।

সাধুকথা হৈছে লোক সাহিত্যৰ অন্যতম উপাদান। ইয়াৰ মাজেৰে সমাজ জীৱনৰ বিভিন্ন দিশ উন্মোচিত হয়। এখন সমাজৰ ৰীতি-নীতি, চিন্তা-চেতনা, প্ৰেম-প্ৰীতি, লোক বিশ্বাস আদি সামগ্ৰিক দিশৰ প্ৰতিফলন ঘটে সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহৰ মাজেদি। অন্যান্য জনগোষ্ঠী সমূহৰ দৰে তিৱা জনগোষ্ঠীও সাধুকথাৰ ক্ষেত্ৰত চহকী বুলি ক'ব পাৰি। প্ৰধানতঃ জীৱ-জন্তু, গছ-গছনি, নদী, নিজৰা, কুল বা ফৈদৰ জন্ম, উৎসৱ পাৰ্বণৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে লোককথা প্ৰচলন হৈ আহিছে। তিৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহৰ বিষয়ে কেনেদৰে অধ্যয়ন গৱেষণা বৰ্তমানলৈ কৰা হৈছে সেই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

তিৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা আৰু কিংবদন্তি সমূহৰ সম্পৰ্কত বৰ্তমানলৈ কেনেধৰণৰ অধ্যয়ন গৱেষণা কৰা হৈছে সেই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাই হৈছে মূল উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

“তিৱা জনগোষ্ঠীৰ সাধুকথা আৰু কিংবদন্তিৰ অধ্যয়ন-গৱেষণা” শীৰ্ষক গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰণত বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হ’ব।

অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব

লোকমনৰ পতিচ্ছবি প্ৰকাশক সাধুকথাবোৰ লোক সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ। তিৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহ কেনেদৰে প্ৰকাশ পাইছে এই বিষয়ে অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যে বিষয়টি আলোচনাৰ গুৰুত্ব আছে।

মূল আলোচনা

তিৱা ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতিৰ বিষয়ে বিতংভাৱে অধ্যয়ন কৰিবলৈ এতিয়াও প্ৰয়োজনীয় পুথিৰ অভাৱ দেখা যায়। অঞ্চল বিশেষে সমাজ সচেতন লিখক, গৱেষক, পণ্ডিতে নিজা প্ৰচেষ্টাত গ্ৰন্থ, আলোচনী আদি প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। ১৯৮১ চনত স্থাপিত তিৱা সাহিত্য সভা (তিৱা মাখনলাই তথা)ৰ পৰাও তিৱা সাহিত্য, সংস্কৃতি বিষয়ক বিভিন্ন গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰা দেখা যায়। তিৱা সকলৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা আৰু কিংবদন্তিৰ বিষয়ক গ্ৰন্থ প্ৰকাশ হৈছে যদিও সংখ্যাত তাকৰ বুলি ক’ব পাৰি। তলত ইতিপূৰ্বে তিৱা সাধুকথা আৰু কিংবদন্তিৰ সম্পৰ্কত প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ, আলোচনাৰ এটি

চমু মূল্যাংকন আগবঢ়োৱা হ’ল

গনেশ সেনাপতিৰ সেউজী পাতৰ আঁৰে আঁৰে (১৯৯৩) এখন উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। গ্ৰন্থখনত নাৱৰ কোঁৱৰ, মানুহ মৰণশীল কিয়?, থাইতলং (বুলবুলি) চৰাই আৰু মণিকুলৰ জেলাৰ জন্ম কাহিনী, তাংখ (বনৰৌ)ৰ জন্ম কাহিনী, হেকাই জেলা বাৰ’ আৰু বায়ু বজাৰ মাজত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা আদি তিৱা সাধুকথা আৰু কিংবদন্তি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। ইয়াৰ জৰিয়তে ক্ৰমান্বয়ে হেৰাই যাব ধৰা লোককথা বোৰ সংগ্ৰহ কৰি লিখকে তিৱা সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰিছে বুলি ক’ব পাৰি।

মুংছা মহেশ্বৰ পাতৰৰ ৰচিত আৰু ২০০০ চনত তিৱা সাহিত্য সভাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত ‘ফেৰা’ নাম পুথিখনত তিৱা লোক উৎসৱৰ লোক কাহিনী সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। তিৱা লোক উৎসৱ বানছুৱা, ছ’গ্ৰা-মিছৱা, মাগ্ৰ’ বা মুইনাৰি কাণ্ঠি মিছৱা, লাংখুন পূজা, লখিমী পূজা বা যাংলি উৎসৱৰ লোক কাহিনী সন্নিবিষ্ট সৰু পুথি খনৰ জৰিয়তে ক্ৰমান্বয়ে হেৰাই যাবলৈ ধৰা তিৱা সমাজ সংস্কৃতিৰ কিছুদিশ পোহৰলৈ আনিছে।

১৯৮৮ চনত Tribal Research Institute, Assam ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত শ্ৰীমনেশ্বৰ দেউৰীৰ ৰচিত ‘তিৱা জনজাতি আৰু ভাষাৰ ইতিহাস’ নামৰ গ্ৰন্থত তিৱা জনগোষ্ঠীৰ জন্ম সম্পৰ্কীয় মণিকোঁৱৰ আখ্যান, নয়নস্কন্ধৰ বংশাৱলী আদি কৰি কেইবাটাও জনশ্ৰুতি সন্নিবিষ্ট কৰিছে।

২০০৮ সনত অসম তিৱা (লালুং) সন্মিলনৰ মুখপত্ৰ ৰিংছাং (প্ৰতিধ্বনি) গনেশ সেনাপতিৰ সম্পাদিত গ্ৰন্থ খনত লালুং জাতিৰ পৰিচয়, লালুং জাতিৰ চমু আভাস আদি ভিন্ন বিষয়ৰ লগতে শ্ৰীৰূপসিং দেউৰীৰ কুমজেলেকুৱা আৰু হৰিণাৰ কিংবদন্তি শীৰ্ষক আলোচনা পোৱা যায়।

ৰত্নেশ্বৰ বৰদলৈ ফামজংৰ ‘আবিনে ছাত্ৰা’ (২০১৫) শীৰ্ষক তিৱা জনগোষ্ঠীৰ সাধুকথাৰ গ্ৰন্থ খনত সুখুলী আৰু দুখুলী, চেংগাই, হাতী আৰু বুঢ়া, ঔ কুঁৱৰী ফুল, ঠুনু আৰু মনু, বেল কুঁৱৰী আদি ২০ টা সাধু সন্নিবিষ্ট কৰিছে। তিৱা সমাজৰ পটভূমিত ৰচিত গ্ৰন্থ খনত তিৱা সমাজৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আদি দিশৰ পৰিচয় পোৱা যায়।

বিদ্যুৎ বিকাশ সেনাপতিৰ ‘একুকি তিৱা গীত আৰু সাধুকথা’ (২০১৯) শীৰ্ষক গ্ৰন্থত মতা কুকুৰা আৰু শিয়াল, বেং আৰু বান্দৰ, হৰিণ আৰু কুমজেলেকুৱা, কেঁচা মধুৰিআম খোৱা, কেঁচুৱা ৰখীয়া, ভেকুলী আৰু ডাঙৰ পৰুৱা, শিয়াল আৰু বৰটোকোলা, সিংহ আৰু ঘোঁৰা, ৰাংকুকুৰ আৰু শিয়াল, শিয়াল আৰু ভাতৰ টোপোলা, আদলাৰ কাপোৰ আৰু

তামোল গছ, আদলা আৰু তাৰ আহতাক আদি ২২ টা সাধুকথা সন্নিবিষ্ট কৰিছে। তিৰা লোক সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখন চহকী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই পুথিখনে যথেষ্ট সহায় কৰিছে বুলি ক'ব পাৰি।

২০১৯ চনত প্ৰকাশিত ৱাশ্বিংটন ৰাভা হাটোৰ 'অসমৰ জনজাতীয় সাধু' গ্ৰন্থখনত অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় সাধুৰ লগতে তিৰা সাধু মানৱ শিশু এটি বনৰৌলৈ পৰিণত হোৱা কাহিনী, আৰু মহাদেৱৰ লেলাউতিৰ পৰা মানুহ জন্ম হোৱাৰ কাহিনী (লালুং সাধু) সন্নিবিষ্ট কৰিছে। গ্ৰন্থখনৰ জৰিয়তে তিৰা সাধুকথাৰ লগতে বড়ো, ৰাভা, কাৰ্বি, মিচিং আদি জনগোষ্ঠীৰ সাধুকথা অধ্যয়নত সহায় হৈছে বুলি ক'ব পাৰি।

২০২২ চনত প্ৰকাশিত নিৰঞ্জন কলিতা (মুখ্য সম্পাদক) আৰু পম্পী হাজং (সম্পাদক)ৰ 'অসমৰ বৰ্ণাঢ্য গোষ্ঠী জীৱন' গ্ৰন্থত লিখক যুগল লোচন দাসৰ 'অসমীয়া শিশু সাহিত্যত জনগোষ্ঠীয় সাধুৰ স্থান' শীৰ্ষক প্ৰবন্ধত অসমৰ বড়ো, মিচিং, ৰাভা, তিৰা, হাজং জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত সাধুকথা, কিংবদন্তি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে।

কনক চন্দ্ৰ চহৰীয়াৰ 'অসমৰ জনজাতীয় লোক সাহিত্য' (২০২৩) গ্ৰন্থখনত 'তিৰা লোকসাহিত্য' শীৰ্ষক আলোচনাত তিৰা লোক সাহিত্য সম্পৰ্কে বিস্তৃত ভাৱে আলোচনা কৰিছে। আলোচনাটোত তিৰা জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ গীত, শ্ৰম গীত, প্ৰেম প্ৰণয় বিষয়ক গীত, কাহিনীমূলক মালিতা, নিচুকণি গীত তিৰা লোক কথা, কিংবদন্তি সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে।

অসমৰ জনজাতি আৰু অনুসূচিত জাতি গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠানৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত বলাইৰাম সেনাপতিৰ 'তিৰা সমাজ আৰু সংস্কৃতি' গ্ৰন্থত 'তিৰা সকলৰ জনশ্ৰুতি' শীৰ্ষক আলোচনাত মানুহ অমৰ নহল কিয়?, কুমজেলেকুৱা থকা ঘাঁহনিত হৰিণাই ঘাঁহ নেখায়, বুলবুলি চৰাইৰ জন্ম কাহিনী আদি তিৰা সকলৰ মাজত প্ৰচলিত জনশ্ৰুতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে।

২০২৩ চনত পূৰ্বায়ণ প্ৰকাশনৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত দিব্যলতা দত্তৰ 'জনগোষ্ঠীয় সাধু সমগ্ৰ' গ্ৰন্থত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সাধু কথা সন্নিবিষ্ট কৰিছে। লগতে তিৰা জনগোষ্ঠীৰ চাৰিটা সাধু উল্লেখ আছে। সাধুকেইটা হ'ল- হাতী আৰু এজনী তিৰোতা, তিলপোক আৰু এজনী ধুনীয়া ছোৱালী, হাঁহৰ নাম পাহৰা মানুহজন, বনৰৌৰ জন্ম কাহিনী।

জুন মহন্তৰ 'জোনাক নিশাৰ সাধু' গ্ৰন্থত 'কুমজেলেকুৱাৰ শিং কেনেকৈ গজিল' নামৰ এটি তিৰা সাধু সন্নিবিষ্ট কৰিছে।

তিৰা জনগোষ্ঠী বিষয়ক স্মৃতিগ্ৰন্থ, মুখপত্ৰ যেনেঃ গ'বানে থালাৰ, থোৰাং, থুৰি, ছেৰাণ, সোণাই পাৰৰ সোণকোষ আদিত তিৰা জনগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন দিশ সামৰি বহুকেইজন লিখকে আলোচনা আগবঢ়াইছে। লগতে তিৰা লোক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত বৰতৰ গীত, গদাল বৰীয়া গীত, ফুলগুৰি ধেৱাৰ গীত, তিৰা লোককথা, কিংবদন্তি জনশ্ৰুতি সম্পৰ্ক বিভিন্ন আলোচনা আগবঢ়াইছে।

সামৰণিঃ

আলোচনাৰ অন্তত আমি ক'ব পাৰো যে অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ দৰে তিৰা জনগোষ্ঠীৰো লোক সাহিত্যৰ ভঁৰাল সাধুকথা কিংবদন্তিৰে ঠাহ খাই আছে। এইবোৰৰ জৰিয়তে তিৰা সমাজৰ ৰীতি নীতি, বিশ্বাস, সমাজচিত্ৰ, বুদ্ধি-বৃত্তি আদি প্ৰকাশ পায়। মৌখিক ৰূপত থকা সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহ সংগ্ৰহ কৰি পুথি আকাৰত প্ৰকাশ পাইছে যদিও সেয়া সন্তোষজনক নহয় বুলি ক'ব পাৰি। এতিয়াও বহুতো সাধু কথা মৌখিক ৰূপতেই আছে বুলি ক'ব পাৰি। মৌখিক ৰূপত থকা সাধুকথা কিংবদন্তি সমূহ সংগ্ৰহ কৰি সংৰক্ষণ কৰিলে তিৰা জনগোষ্ঠীৰ সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখন অধিক সমৃদ্ধিশালী হৈ পৰিব। ইয়াৰ অধ্যয়ন আৰু গৱেষণাই তিৰা জনগোষ্ঠীৰ জীৱন জগত সম্পৰ্কীয় আৰু অধিক কথা পোহৰলৈ আনিবলৈ সক্ষম হ'ব।

প্ৰসঙ্গ টোকা

১। মিলেশ্বৰ পাতৰঃ তিৰা জাতিৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি, পৃষ্ঠা ৩৪

সহায়ক গ্ৰন্থ

কলিতা, নিৰঞ্জন আৰু হাজং, পম্পী (সম্পা) : অসমৰ বৰ্ণাঢ্য গোষ্ঠী জীৱন, ৰেখা প্ৰকাশন, গুৱাহাটী, প্ৰথম
প্ৰকাশ, ২০২২

পাতৰ, মুংছা মহেশ্বৰ : ফেৰা (তিৱা লোক ডৎসৱৰ লোক কাহিনী), প্ৰকাশক : তিৱা মাখনলাই তথা, ২০০০।

পাতৰ, মিলেশ্বৰ : তিৱা জাতিৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি, প্ৰকাশক : তিৱা বুদ্ধিজীৱী মঞ্চ, মৰিগাঁও, ২০১৫।

বৰদলৈ ফামজং, ৰত্নেশ্বৰ : আৰিনে ছাত্ৰা, প্ৰকাশকঃ মহীধৰ কলিতা, পথাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, ২০১৫।

সেনাপতি, গনেশ (সম্পা) : ৰিংছাং (প্ৰতিধ্বনি) সদৌ অসম তিৱা (লালুং) সন্মিলনৰ মুখপত্ৰ, তিৱা মাখনলাই তথা, ৮ম
দ্বি-বাৰ্ষিক অধিবেশন, মৰিগাঁও ২০০৮।

----- : সেউজী পাহাৰৰ আৰে আৰে (তিৱা জনজাতিৰ সাধুকথা আৰু কিস্মদন্তী), অসম চৰকাৰৰ অসমৰ

জনজাতি আৰু অনুসূচীত জাতি গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠান সঞ্চালকালয় জৱাহৰ নগৰ, গুৱাহাটী- ২২ ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত, ১৯৯৩।

সেনাপতি, বিদ্যুৎ বিকাশ : একুৰি তিৱা গীত আৰু সাধুকথা,

প্ৰকাশক : তিৱা মাখনলাই তথা

প্ৰথম প্ৰকাশঃ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০১৯।